MODERN KORI HITVÉDELEM

A kor kihívásaira adott válaszok

A FOGLALKOZÁS BEMUTATÁSA

A fundamentális teológia egyik alapja a II. Vatikáni Zsinat *Gaudium et Spes* kezdetű 1965-ben kiadott lelkipásztori konstitúciója, amely lényegében arra hívta fel a résztvevőit, hogy saját korukat vegyék szemügyre, és törekedjenek annak megismerésére. Ennek *Az ember helyzete a mai világban* című bevezetése így kezdődik: „*Az Egyháznak mindig kötelessége vizsgálni és az evangélium fényénél értelmezni az idők jeleit, azért, hogy minden nemzedéknek megfelelő módon tudjunk választ adni az emberek örök kérdéseire a jelen és az eljövendő élet értelméről és e kettő összefüggéseiről. Így tehát ismernie és értenie kell a világot, melyben élünk, várakozásait, vágyait és gyakran drámai vonásait.*" (GS, 4)

Az órán a *Gaudium et Spes* bevezetéséből vett szövegrészletek értelmezése alapján igyekszünk a diákok számára ismert és megélt problémákat feltárni, és ezek közül a legfontosabbakkal kapcsolatban a válaszkeresés felé elindítani őket. Célunk az, hogy az általuk feltárt aktuális problémákra - pl. élet védelme, szegénység, társadalmi egyenlőtlenségek stb. – szentírási alapokon, kortárs nyelvi formában tudjanak válaszokat adni. Célunk, hogy olyan sajátos, számukra beszélt és értett nyelvi formákat fedezzenek fel, amelyek szerintük is megjeleníthetők a mindennapokban.

Az óra célja, hogy a diákok felismerjék: a keresztény hit megélése és védelme nem csupán gondolati állásfoglalás, hanem személyes hivatás és társadalmi felelősség is. A saját életút, pályaválasztás és jövőkép is összekapcsolódhat azzal, hogy ki milyen válaszokat ad korunk kérdéseire, a világ sebeinek gyógyulására. Ezzel az órával a diák nemcsak arra hangolódik rá, hogy milyen problémái vannak a világnak, hanem arra is, hogy hol lehet az ő helye ebben?

RÁHANGOLÁS, ÉRDEKLŐDÉS FELKELTÉSE

Ráhangolódásul tartsunk ötletbörzét, és kulcsszavakkal, szófelhő formában jegyezzük fel a táblára a válaszokat: Melyeket tartjátok ma a világ és az Egyház fő kérdéseinek, amelyekkel kapcsolatban egy felelős keresztény embernek törekednie kell az evangéliumi válaszok megtalálására?

- Melyik társadalmi vagy egyházi kérdés érint meg titeket személyesen leginkább?
- Van-e olyan ügy, amely mellett úgy érzitek, egyszer majd nem tudtok semlegesen elmenni? Van-e olyan ügy, ami benned nem csupán véleményt, hanem belső nyugtalanságot kelt?
- Szerintetek egy keresztény ember hivatása lehet-e az, hogy egy konkrét társadalmi problémára adjon választ?
- Mi a különbség aközött, hogy „érdekel egy téma", és aközött, hogy „küldetésemnek érzem"?

IMPULZUS A TÉMÁVAL KAPCSOLATBAN

Időkeret, eszközök: 15 perc, 1. sz. melléklet (II. Vatikáni Zsinat, Gaudium et Spes *kezdetű lelkipásztori konstitúció, vatican.va)*

Szövegrészletek értelmezése kiscsoportban*:* A *Gaudium et Spes* kezdetű lelkipásztori konstitúció a II. Vatikáni Zsinaton, 1965-ben született meg, és a mai napig fundamentális teológia egyik alapját képezi. Arra hívja fel az egyház tagjait, hogy saját korukat vegyék szemügyre, és törekedjenek annak megismerésére.

A diákok kiscsoportokban dolgozzanak, ideális esetben hat csoport tud dolgozni a hat szövegrészlettel.

Olvassátok el a *Gaudium et Spes* című lelkipásztori konstitúció mellékelt részletét!

- Értelmezzétek és foglaljátok össze a saját szavaitokkal, mit tartalmaz a szövegrészlet!
- Van-e a részletnek olyan felvetése, amely nem egészen érthető? A nyelvezete vagy a konkrétumok hiánya okoz-e nehézséget? Esetleg valami más nehezíti a megértést?
- Szerintetek ma is létező problémákról beszél a több mint hatvanéves szöveg? Melyeket tartjátok ma is aktuálisnak, melyeket nem? Melyek azok, amelyek súlya, jelentősége azóta tovább nőtt?
- Konkretizáljátok a szövegrészletben általánosságban megfogalmazottakat: milyen mai helyzetben hogyan jelenik meg a jelzett probléma!

- Hogyan lehetne a szövegrészlet felvetéseit mai nyelven, az osztálytársaitok számára érthetőbben megfogalmazni?
- Válasszatok ki a részletben felmerülő kérdések, problémák közül egyet, és mélyítsétek el: hogyan látjátok ezt a mai világban? Milyen konkrét módokon jelenik meg a probléma? Milyen további kérdések, problémák kapcsolódnak ehhez a szövegben említetteken túl?
- Milyen lehetséges válaszokkal, megoldásokkal lehet találkozni a világban ezzel kapcsolatban? (Egyelőre nem kell a saját válaszaitokat megfogalmazni, azzal egy következő feladatban tudtok majd foglalkozni.)

Számoljatok be a többi csoportban a beszélgetésetek eredményéről: röviden foglaljátok össze a szövegrészletet, majd a válaszaitokat a fenti kérdésekre!

ÉRTELMEZÉS

Időkeret, eszközök: 10 perc, 2. sz. melléklet

A problémakör kitágítása:

Milyen kérdéseket és problémákat láttok a legfontosabbnak ma az egyházban a *Gaudium et Spes* szövegében felvetetteken túl? Melyekről van ezek közül közvetlen tapasztalatotok?

- Vitassátok meg, hogy az általatok talált problémák közül melyik a legsürgetőbb! Hozzatok érveket a saját álláspontotok mellett, majd szavazzatok, hogy a csoport melyiket sorolja első helyre!
- Járjátok körül ezt a problémát: Milyen konkrét módokon jelenik meg számotokra közvetlenül? Milyen más konkrét kérdésekkel kapcsolódik össze? Milyen nehézségek merülnek fel a probléma megoldásával kapcsolatban?

Az eddigi, inkább problémát feltérképező kérdések mellé hivatásfókuszú kérdéseket is tegyünk:

- Gondoljátok végig: melyik felvetett probléma az, amelyhez a jövőbeli tanulmányaitok, pályaválasztásotok vagy személyes érdeklődésetek kapcsolódhat?
- Milyen emberi szerepeket, hivatásokat feltételez ez a probléma megoldása?
- Kik lehetnek ma azok, akikre különösen szükség van ezen a területen?
- Milyen személyes képességek, tulajdonságok segítenének ebben a szolgálatban?

Foglaljátok össze a beszélgetésetek eredményét a többi csoport számára!

REFLEXIÓ, KAPCSOLAT AZ ÉLETTEL

Időkeret, eszközök: 15 perc
Válasszatok egyet az óra eddigi részében feltárt problémakörök közül, amelynek a lehetséges megoldásain szívesen elgondolkodnátok alaposabban! Akár a *Gaudium et Spes* idézett szövegei, akár másik vagy saját csoportotok felvetéseiből választhattok.

1. Keressetek lehetséges válaszokat és megoldási irányokat!
   - Lehetőleg minél konkrétabb cselekvésekben megnyilvánuló válaszokat keressetek, egyéni, közösségi, egyházi és össztársadalmi szinten is! Igyekezzetek minél több szempontot figyelembe venni: vegyétek számba a felmerülő erkölcsi, teológiai, lélektani, szociológiai és anyagi-gazdasági kérdéseket is! Amennyiben tudtok, válaszotokat alapozzátok szentírási tanításokra!
2. Mutassátok be a problémára kidolgozott válaszlehetőségeiteket a többi csoportnak!
3. Egyéni reflexió: a saját utamon melyik itt megjelent probléma megoldásához tudnék hozzájárulni személyes adottságaimmal, képességeimmel? Melyik az a probléma, ami engem személyesen a leginkább megérint, elgondolkodtat? Mire hív, milyen döntésre ösztönöz ez a társadalmi szükség? Mi az, amiben már most is felelősséget tudok vállalni? Mi az a terület, ahol nemcsak érdeklődést, hanem belső megszólítottságot érzek?

MELLÉKLET

II. Vatikáni Zsinat *Gaudium et Spes* kezdetű lelkipásztori konstitúciója az Egyházról a mai világban, 1965. (vatican.va)

1. melléklet
Olvassátok el a *Gaudium et Spes* című lelkipásztori konstitúció mellékelt részletét! (A *Gaudium et Spes* kezdetű lelkipásztori konstitúció a II. Vatikáni Zsinaton, 1965-ben született meg, és a mai napig a fundamentális teológia egyik alapját képezi. Arra hívja fel az egyház tagjait, hogy saját korukat vegyék szemügyre, és törekedjenek annak megismerésére.)

- Értelmezzétek és foglaljátok össze a saját szavaitokkal, mit tartalmaz a szövegrészlet!

- Van-e a részletnek olyan felvetése, amely nem egészen érthető? A nyelvezete vagy a konkrétumok hiánya okoz-e nehézséget? Esetleg valami más nehezíti a megértést?
- Szerintetek ma is létező problémákról beszél a több mint hatvanéves szöveg? Melyeket tartjátok ma is aktuálisnak, melyeket nem? Melyek azok, amelyek súlya, jelentősége azóta tovább nőtt?
- Konkretizáljátok a szövegrészletben általánosságban megfogalmazottakat: milyen mai helyzetben hogyan jelenik meg a jelzett probléma!
- Hogyan lehetne a szövegrészlet felvetéseit mai nyelven, az osztálytársaitok számára érthetőbben megfogalmazni?
- Válasszatok ki a részletben felmerülő kérdések, problémák közül egyet, és mélyítsétek el: hogyan látjátok ezt a mai világban? Milyen konkrét módokon jelenik meg a probléma? Milyen további kérdések, problémák kapcsolódnak ehhez a szövegben említetteken túl?
- Milyen lehetséges válaszokkal, megoldásokkal lehet találkozni a világban ezzel kapcsolatban? (Egyelőre nem kell a saját válaszaitokat megfogalmazni, azzal egy következő feladatban tudtok majd foglalkozni.)

Számoljatok be a többi csoportban a beszélgetésetek eredményéről: röviden foglaljátok össze a szövegrészletet, majd a válaszaitokat a fenti kérdésekre!

1. csoport

Remény és szorongás

„Az emberi nem még soha nem bővelkedett ekkora gazdagságban, ilyen lehetőségekkel és gazdasági hatalommal, s mégis a föld lakóinak igen nagy része éhezik és nélkülözések közt gyötrődik, és megszámlálhatatlan az analfabéták száma. Az embereknek még sohasem volt ilyen erős érzékük a szabadság iránt, mint ma, s közben a társadalmi és lélektani szolgaság új formái jelentkeznek. Miközben a világ oly mélyen átérzi a maga egységét és mindenkinek mindenkitől való kölcsönös függését a szükségszerű szolidaritásban, óriási ellentétekbe sodorják az egymásra támadó erők; még mindig dúlnak az elkeseredett politikai, társadalmi, gazdasági, »faji« és ideológiai viszályok, és nem hárult még el egy követ kövön nem hagyó háború veszedelme sem. Az eszmék egyre szélesebb körben terjednek, közben pedig a különböző ideológiákban meglehetősen eltérő értelmet nyernek azok a szavak, melyek nagyon jelentős fogalmakat fejeznek ki. Végül az ember szorgosan igyekszik anyagi ügyeinek jobb megszervezésére, anélkül, hogy ezzel lépést tartana lelki gyarapodása.

A helyzet ily nagy bonyolultsága következtében nagyon sok kortársunk nem képes jól fölismerni az örök értékeket és azokat összhangba hozni a most jelentkező új értékekkel; ezért amikor a dolgok jelenlegi menetén -- remény és szorongás között -- töprengenek, nyugtalanság vesz erőt rajtuk. Pedig épp a dolgok menete szólítja, sőt kényszeríti az embereket válaszra.” (GS, 4)

2. csoport
A létfeltételek mélyreható módosulása
A lelkek mai nyugtalansága és az életfeltételek megváltozása összefügg a dolgoknak azzal a széles körű átalakulásával, mely egyre nagyobb jelentőséget juttat a művelődésben a matematikai, a természet- és éppen az emberről szóló tudományoknak is, a cselekvés rendjében pedig az említett tudományokból eredő technikának. Az ilyen tudományos beállítottság a kultúrát és a gondolkodásmódot másként alakítja, mint korábban. A technika úton van afelé, hogy átalakítsa a föld arculatát, és már a világűr meghódítására tör.

[...] A biológiai, pszichológiai és társadalomtudományok fejlődése az embert nem csupán jobb önismeretében segíti, hanem abban is, hogy technikai módszerekkel közvetlenül befolyásolja a társadalmak életét. Egyidejűleg az emberi nem a saját demográfiai növekedéséről egyre inkább előrelátással és rendező szándékkal gondolkodik.

Maga a történelem olyan mértékben gyorsul, hogy az egyes emberek alig tudják követni. Az emberiség sorsa eggyé válik, s többé nem szinte különálló történelmekből áll. Így az emberi nem a dolgok rendjének statikus fölfogásáról áttér egy inkább dinamikus vagy fejlődő szemléletére, s ebből a problémáknak új, nagyon bonyolult összetettsége következik, mely új elemzésekre és összegezésekre késztet." (GS, 5)

3. csoport
Változások a társadalmi rendben
„...Lassanként terjed az ipari társadalom típusa, mely egyes nemzeteket gazdasági jólétre emel, és a társadalmi élet évszázados fogalmait és körülményeit teljesen átformálja. Ugyanígy növekszik a városi életforma értékelése és a feléje törekvés, részben a városok és lakosságuk növekedése, részben a városi élet falura áramlása által.

Az új és tökéletesebb tömegkommunikációs eszközök megkönnyítik az eseményekről való tájékozódást, és lehetővé teszik, hogy a gondolatok és fölfogások mindenüvé villámgyorsan eljussanak, és láncreakciókat indítsanak el.

Az sem lebecsülendő, hogy nagyon sokan különféle okokból elhagyván otthonukat megváltoztatják életmódjukat.

Így az emberek közötti kapcsolatok folyton-folyvást sokasodnak, s maga a *szocializáció* is új kapcsolatokat hoz magával, anélkül azonban, hogy a *perszonalizációt,* a személy érettségét és az igazán személyes kapcsolatokat mindig segítené.

E fejlődés szembetűnőbben jelentkezik azoknál a nemzeteknél, melyek már birtokában vannak a gazdasági és technikai fejlődés előnyeinek, de vonzza a fejlődésben lévő népeket is, melyek szintén szeretnék hozzájuttatni régióikat az iparosodás és városiasodás jótéteményeihez. E népek, kiváltképp az ősi hagyo-

mányokkal rendelkezők, egyidejűleg a személyes szabadság érettebb és nagyobb fokát tapasztalják." (GS, 6)

4. csoport
Pszichológiai, erkölcsi és vallási változások
„A gondolkodás és a struktúrák változása gyakran kérdésessé teszi az átvett értékeket, főleg a fiatalok szemében, akik nem egyszer türelmetlenné, sőt félelmükben lázadókká válnak, és a társadalom életében játszott szerepük fontosságának tudatában azt követelik, hogy minél hamarabb részt kapjanak benne. Ebből gyakran egyre súlyosabb nehézségek következnek feladatuk teljesítésében a szülők és a nevelők számára.

Úgy tűnik, hogy az elődöktől áthagyományozott intézmények, törvények, gondolkodás- és cselekvésmódok nem mindig jól alkalmazhatók a mai ember helyzetében; ebből súlyos zavar támad a magatartásban, és magukban a cselekvési normákban.

Végül az új körülmények magát a vallásos életet is érintik. Egyrészt az élesedő ítélőképesség megtisztítja a világ mágikus fölfogásától és a még mindig bujkáló babonáktól, és a hithez személyesebb és tevékenyebb csatlakozást igényel; ezért sokakban elevenebbé válik az érzék Isten iránt. Másrészt mind nagyobb tömegek hagyják el a vallás gyakorlását. A korábbi időktől eltérően Isten és a vallás tagadása vagy mellőzése többé nem szokatlan és egyéni jelenség: ma úgy mutatják be, mint a tudományos fejlődés vagy valamilyen új humanizmus követelményét. Mindez sok régióban nem csupán a filozófusok véleménye, hanem a legszélesebb körben hat az irodalomra, a művészetekre, az ember-tudományokra, a történelem értelmezésére, sőt a polgári törvényekre is, s emiatt sokan elbizonytalanodnak." (GS, 7)

5. csoport
Egyensúlyzavarok a mai világban
„Magában a személyiségben gyakran megbillen az egyensúly a modern gyakorlati értelem és az elméleti gondolkodás között, mely ismereteinek tömegén sem úrrá lenni nem tud, sem szintézisbe foglalni nem képes őket. Hasonlóképpen egyensúlyzavar támad a gyakorlati hatékonyságra törekvés és az erkölcsi lelkiismeret követelményei, továbbá igen sokszor az élet társadalmi föltételei és a személyes gondolkodás, sőt a kontempláció igényei között. Végül megbomlik az egyensúly az emberi tevékenység szakosodása és a teljes valóságot átfogó életszemlélet között.

A családban ellentéteket idéznek elő a nyomasztó népesedési, gazdasági és társadalmi viszonyok, az egymást követő nemzedékek közt fölmerülő ellentétek, valamint a férfiak és a nők közt létrejövő új társadalmi kapcsolatok.

Nagy ellentétek vannak a fajok, sőt egy adott társadalom különböző csoportjai

között; a bőségben élő és a szegény, sőt nélkülöző népek között; s végül a népek békevágyából született nemzetközi intézmények és a saját ideológia terjesztésére irányuló törekvések, illetve a nemzetek és egyéb csoportok kollektív önzése között.

Ebből ered a kölcsönös bizalmatlanság és ellenségeskedés, a sok konfliktus és nyomorúság, melyeknek az ember okozója is, áldozata is egyszerre." (GS, 8)

6. csoport

Az emberi nem egyetemesebb törekvései

„Közben növekszik a meggyőződés, hogy az emberi nemnek nem csupán a teremtett dolgok fölötti uralmát lehet és kell napról napra erősítenie, hanem ezen felül olyan politikai, társadalmi és gazdasági rendet kell építenie, mely egyre jobban szolgálja az embert és segíti az egyéneket és a csoportokat saját méltóságuk kiművelésében és érvényesítésében.

Ezért igen sokan erélyesen követelik azokat a javakat, melyektől határozott meggyőződésük szerint megfosztotta őket az igazságtalanság vagy az aránytalan elosztás. A fejlődő népek, s azok, melyek a közelmúltban lettek önállóvá, nemcsak politikai, hanem gazdasági téren is részesedni kívánnak a mai civilizáció javaiból, és szabadon akarják betölteni szerepüket a világban. Ezalatt pedig napról napra növekszik lemaradásuk és gyakran gazdasági függőségük is a gyorsabban fejlődő, gazdagabb népektől. Az éhező népek kérdőre vonják a bőségben élő népeket. A nők, ahol még nem vívták ki, követelik a férfiakkal való jogi és gyakorlati egyenlőséget. A munkások és földművesek nemcsak a megélhetésüket akarják biztosítani, hanem munkájukkal személyes adottságaikat is ki akarják művelni, sőt részt akarnak venni a gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális élet alakításában is. Az emberi történelemben most először van tudatában minden nép annak, hogy a kultúra áldásait valójában mindenkire ki lehet és ki is kell terjeszteni.

Mindeme igények mögött azonban egy mélyebb és egyetemesebb vágy húzódik meg, tudniillik a személyek és a csoportok teljes és szabad, emberhez méltó életre szomjaznak, melyben mindazt, amit a mai világ oly bőségesen nyújthat, a maguk szolgálatába állíthatják. Ezen kívül a népek mind nagyobb erőfeszítéseket tesznek, hogy valamilyen egyetemes közösséget alakítsanak ki.

Mindezek után a mai világ egyszerre mutatkozik hatalmasnak és erőtlennek, képesnek a legjobbak vagy a legrosszabbak megtételére; egyformán nyitva van számára a szabadságra vagy a rabszolgaságra, a fejlődésre vagy a visszaesésre, a testvériségre vagy a gyűlölködésre vezető út. Továbbá az ember ráébred, hogy neki magának kell helyes irányba terelnie azokat az erőket, melyeket ő maga ébresztett föl, s melyek eltiporhatják vagy szolgálhatják. Ezért igazában kérdéseinek tárgya – önmaga. (GS, 9)

2. melléklet
Milyen kérdéseket és problémákat láttok a legfontosabbnak ma az egyházban a *Gaudium et Spes* szövegében felvetetteken túl? Melyekről van ezek közül közvetlen tapasztalatotok?

- Vitassátok meg, hogy az általatok talált problémák közül melyik a legsürgetőbb! Hozzatok érveket a saját álláspontotok mellett, majd szavazzatok, hogy a csoport melyiket sorolja első helyre!
- Járjátok körül ezt a problémát: Milyen konkrét módokon jelenik meg számotokra közvetlenül? Milyen más konkrét kérdésekkel kapcsolódik össze? Milyen nehézségek merülnek fel a probléma megoldásával kapcsolatban?

Foglaljátok össze a beszélgetésetek eredményét a többi csoport számára!

3. melléklet
Válasszatok egyet az óra eddigi részében feltárt problémakörök közül, amelynek a lehetséges megoldásain szívesen elgondolkodnátok alaposabban! Akár a *Gaudium et Spes* idézett szövegei, akár másik vagy saját csoportotok felvetéseiből választhattok.

- Keressetek lehetséges válaszokat és megoldási irányokat!
- Lehetőleg minél konkrétabb cselekvésekben megnyilvánuló válaszokat keressetek, egyéni, közösségi, egyházi és össztársadalmi szinten is! Igyekezzetek minél több szempontot figyelembe venni: vegyétek számba a felmerülő erkölcsi, teológiai, lélektani, szociológiai és anyagi-gazdasági kérdéseket is! Amennyiben tudtok, válaszotokat alapozzátok szentírási tanításokra!

Mutassátok be a problémára kidolgozott válaszlehetőségeiteket a többi csoportnak!